

БЕРНЬСКА КОНВЕНЦІЯ І ССАВЦІ

Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі була започаткована в 1979 році у м. Берн, через що відома під назвою Бернської. Вона набула чинності 1 червня 1982 року. Офіційними мовами конвенції є англійська та французька. Депозитарієм є Рада Європи. Україна приєдналась до Бернської конвенції згідно з Законом України «Про приєднання до Конвенції 1979 року про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі» від 29 жовтня 1996 року. Через неузгодження певних юридичних формальностей Україна протягом 1996–1998 років брала участь у роботі Конвенції як спостерігач. Завдяки зусиллям Мінкобезпеки та Міністерства закордонних справ України юридично-правові питання були вирішені, і з травня 1999 року Україна вважається повноправною стороною цього важливого міжнародного договору.

Основними завданнями Бернської конвенції є: встановлення мінімального рівня захисту для видів флори і фауни та середовища їхнього існування, що знаходяться в несприятливому стані, посилення їх охорони, розробка та вжиття заходів щодо збереження ареалів видів дикої флори і фауни, особливо тих, що знаходяться під загрозою зникнення, сприяння та розвиток міжнародного співробітництва в галузі збереження природи.

Відповідно до положень конвенції кожна країна має право робити виключення або застереження щодо певних видів тварин чи рослин, які є звичайними на території країни або є традиційними об'єктами промислу і стану популяцій яких не викликає занепокоєння. Україна під час прийняття закону зробила такі застереження стосовно можливості регулювання чисельності вовка та ведмеда бурого. Зазначається також можливість використання капканів для добування вовка, сурка звичайного, бобра, тхора чорного, куниці лісової та кам'яної.

Виконавчим органом Бернської конвенції є її Постійний комітет, до складу якого входять офіційні представники всіх сторін. На щорічних засіданнях комітету обговорюються напрямки, програми, проекти та плани дій, спрямованих на збереження та відновлення європейського різноманіття, схвалюються відповідні рекомендації та резолюції, а також вносяться поправки до додатків конвенції.

З метою уникнення дублювання і підвищення ефективності заходів охорони дикої флори і фауни Бернська конвенція координує свою діяльність з виконавчими органами інших міжнародних природоохоронних договорів:

- Конвенції про біологічне різноманіття,
- Боннської конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин,
- Угоди про збереження кажанів в Європі тощо.

При розробці та реалізації заходів в рамках Бернської конвенції постійну увагу приділяють ссавцям, як невід'ємному і важливому та водночас дуже вразливому компоненту екосистем. Про це свідчать численні рекомендації Постійного комітету конвенції, спрямовані на посилення заходів щодо охорони видів ссавців, що викликають найбільшу стурбованість європейської природоохоронної спільноти. Протягом 1982–1998 рр. прийнято такі рекомендації:

- № 6 від 4 грудня 1986 року про охорону середземноморського тюленя-монаха (*Monachus monachus*),
- № 10 від 9 грудня 1988 року про охорону бурого ведмедя (*Ursus arctos*),
- № 11 від 9 грудня 1988 року про охорону звичайного тюленя (*Phoca vitulina*),
- № 17 від 8 грудня 1989 року про охорону вовка (*Canis lupus*),
- № 18 від 11 січня 1991 року про охорону звичайної рисі (*Lynx lynx*),
- № 19 від 11 січня 1991 року про охорону піренейської рисі (*Lynx pardinus*),
- № 31 від 6 грудня 1991 року про охорону європейської норки (*Mustela lutreola*),
- № 43 від 24 березня 1995 року про збереження ссавців, що знаходяться під загрозою зникнення в Європі,
- № 53 від 6 грудня 1996 року про збереження європейської видри (*Lutra lutra*),
- № 68 від 4 грудня 1998 року про охорону звичайного хом'яка (*Cricetus cricetus*) в провінції Ельзас (Франція),
- № 69 від 4 грудня 1998 року про охорону борсука (*Meles meles*) в Англії.

Важливою резолюцією Постійного комітету є Резолюція № 6 від 4 грудня 1998 року щодо видів, середовища існування яких потребують спеціальних заходів охорони. Серед чисельних видів, перелічених у додатку до цієї резолюції, багато видів ссавців, в тому числі фауни України.

На доручення Постійного комітету Бернської конвенції експертами зроблено декілька важливих оглядів про стан популяцій деяких видів ссавців в Європі та рекомендацій щодо їх охорони. Серед них слід згадати такі:

- «Ссавці, що знаходяться під загрозою зникнення в Європі» (1976),
- «Біологія, статус та збереження тюленя-монаха (*Monachus monachus*)» (1989 р.),
- «Статус, проблеми збереження та реінтродукції рисі (*Lynx lynx*)» (1990 р.),
- «Статус і проблеми збереження вовка (*Canis lupus*) в країнах-членах Ради Європи» (1990),
- «Європейська норка (*Mustela lutreola*) в Європі» (1992),
- «Статус та збереження піренейської рисі (*Lynx pardina*) на Іберійському півострові» (1992 р.),
- «Статус та проблеми збереження видри (*Lutra lutra*) західної Палеарктики» (1994),
- «Статус та збереження лісового kota (*Felis silvestris*) в Європі та Середземномор'ї» (1994),

«Статус та збереження Desmaninae в Європі» (1996),
«Управління станом популяцій бобра (*Castor fiber*): в напрямку до відновлення його колишнього розповсюдження та екологічної функції в Європі» (1997).
Розроблено проект Червоної книги хребетних Європи.

В останні роки Постійним комітетом приділяється увага розробкам конкретних міжнародних планів дій щодо збереження вразливих видів тварин і ссавців зокрема. Такими є плани щодо бурого ведмеда, рисі звичайної та піренейської, росомахи, вовка, двох видів кажанів.

За підтримки і участі Постійного комітету Бернської конвенції проводяться міжнародні наради та засідання з питань збереження ссавців. Так, 1989 року відбулася зустріч щодо стану бурого ведмеда в Європі, 1992 р. обговорювались стан популяцій рисі та тюленя-монаха, 1993 р. проведено семінар щодо біології та збереження лісового kota, 1994 р. — семінар по проблемам малих популяцій вразливих ссавців, 1996 р. — наради щодо видри та хохулевих, 1998 р. відбулися зустрічі в рамках загальноєвропейських ініціатив «Великі хижаки Європи» та «Великі трав'ядні тварини в Європі».

Україна постійно беруть участь у роботі Постійного комітету Бернської конвенції, міжнародних семінарів і зустрічей з питань охорони та збереження ссавців та вживає відповідних дій щодо забезпечення охорони цих тварин в країні. З останніх необхідно згадати заходи Мінекобезпеки щодо паспортизації зубрів та затвердження науково-практичної програми «Дельфін», яка передбачає дослідження, охорону та збереження всіх видів морських ссавців фауни України.

Роль Бернської конвенції як міжнародно-правового інструмента збереження ландшафтного і біологічного різноманіття та сталого використання біоресурсів в Європі дедалі поширюється, захоплюючи країни колишнього СРСР, і є всі передумови для того, щоб Україна внесла свій вагомий внесок у загальноєвропейський процес збереження довкілля і дикої флори і фауни.

В. Домашлінець